

Trädkryparen

en försynt doldis med oanade förmågor

Det är höst i skogen. En rörelse i ögonvrån fångar min uppmärksamhet. Ännu ett fallande löv, eller kanske inte? Något i mitt undermedvetna gallrar bort denna möjlighet och ögonen söker sig till platsen för att få bekräftelse. Mycket riktigt. Det som tycktes falla nådde aldrig marken, utan slog till på en trädstam strax där ovan. En trädkrypare. Den börjar omedelbart, med ryckiga rörelser, söka sig upp för trädet. Ansiktet in mot stammen och den smala, bågformade näbben hela tiden sökande efter något ätbart i barken. Först på den ena sidan av stammen, strax på den andra. Den stannar upp några sekunder. Den är helt nära mig. Pepparkornsögat i det ljusa ansiktet kontrollerar mig, men den kommer snart fram till att människan, kanske den första den ser, är ofarlig och den fortsätter sitt sökande efter föda. När trädkryparen når den övre delen av trädet, släpper den taget och låter sig falla för att strax därpå landa alldeles ovan marken på ett närstående träd. Den börjar omedelbart att söka sig uppåt och tillvägagångssättet från det föregående trädet upprepas.

Vid sitt födosök har trädkryparen stor nytta av sina styva stjärtpennor. Det är med stjärten den stöder mot stammen när den söker sig uppåt i trädet. En trädkrypare som av någon anledning blivit av med sina stjärtpennor har således uppenbara problem. Det behöver dock inte nödvändigtvis vara helt kört för en sådan individ. En av mina äldre

fågelskådarevänner var skogshuggare på den tiden då träden fälldes med motorsåg och grenarna togs bort med yxa. Han har berättat att han en vinter under flera dagar hade en trädkrypare utan stjärt som följeslagare när han arbetade. När han hade fällt ett träd och höll på att avlägsna grenarna, följde trädkryparen honom på de nu horisontella stammarna och sökte föda. När han fortsatte med nästa träd, följde trädkryparen efter! Man får inte vara dum!

Trädkryparen är en av våra allra minsta fågelarter. Den häckar i såväl barr- som lövskog, dock företrädesvis i äldre bestånd. Den är tämligen allmänt förekommande i hela Götaland och Svealand, men häckar även en bra bit upp längs Norrlandskusten. Även om den är ganska vanlig i våra skogar, är den dock dåligt känd bland människor utan större kunskap om fåglar. Utöver att den är liten och oansenlig är den också en art med ett tillbakadraget levnadssätt som inte direkt

” När han fortsatte med nästa träd, följde trädkryparen efter

fångar vår uppmärksamhet. Det händer att den besöker våra fågelbord om vintern, men den gör inga som helst väsen av sig. Den kommer normalt bara fram när inga andra fåglar är där och håller sig i periferin så länge andra arter tar för sig. Trädkryparen är ofta den art som besöker matningen såväl först som sist av alla, det vill säga i gryning eller i skymning.

De trädkrypare som häckar i Uppland är troligen i huvudsak stannfåglar och arten är inte ovanlig här under vintern. Du kan dock inte vara säker på att den du ser under vintern tillhör de lokala häckfågeln. Delar av östliga populationer, trädkrypare i Finland och österut, ger sig nämligen ut på vandring under hösten, men antalen varierar kraftigt från år till år. Vad som styr hur många som ger sig iväg är svårt att veta, men sannolikt beror det på bland annat födotillgång och populationstäthet.

Även om många trädkrypare är på vand-

ring en höst är det lätt att förbise dem. Arten är liten och oansenlig samtidigt som den aldrig uppträder i flock. Om du dock befinner dig på en vegetationsfattig ö i ytterskärgården, en miljö som arten normalt inte förekommer i, en höstdag med många på flyttning, kan du få en indikation på hur det förhåller sig genom att se arten vid flera tillfällen. Det är emellertid svårt att bedöma hur många de egentligen är. Det går inte att avgöra med bara ögonen och öronens hjälp.

Att det kan vara förvånansvärt många som är på vandring kan dock utronas på en ö där det förekommer regelbunden fångst av fåglar för ringmärkning. På Svenska Högarna har ringmärkning av rastande fåglar ägt rum varje höst sedan 1976 och här fångas arten varje höst. Även om antalen varierar stort från höst till höst är den ändå så pass vanligt förekommande att den är den sjunde (!) talrikaste arten i ringmärkningsprotokollen under denna årstid. Det är något som förvånar alla utan erfarenhet av ringmärkning i ytterskärgården.

Trädkrypare, *Certhia familiaris*. FOTO: GÖRAN HAGLUND

Hur många och när?

Sammantaget ringmärktes 3 886 trädkrypare på Svenska Högarna under höstarna 1976–2018 (se Figur 1). Staplarna i figuren är inte fullt ut jämförbara då längden på ringmärkningsäsongen varierat en del, men de ger ändå en fingervisning om hur arten varierar i antal samt vilka höstar som bjudit på många respektive få trädkrypare. Flest, 377 individer, ringmärktes den generellt fågelrika hösten 2016, men även 2014 (272), 2000 (227), 1991 (224) och 2004 (224) var många på flyttning. Exempel på höstar efter millenniumskiftet med få trädkrypare var istället 2011 (15), 2003 (19) och 2017 (28).

Att det ibland kan vara så många trädkrypare på vandring innebär också att förvånansvärt höga dagssummor ringmärkta har registrerats på ön. Flest, hela 102 individer, fångades den 7 oktober 1991, men det finns ytterligare åtta dagar med 40 eller fler ringmärkta, alla under den första halvan av oktober. Även om trädkrypare har fångats här redan i mitten av september, är det under den första halvan oktober som flyttningen kulminerar (se Figur 2).

Varifrån kommer då dessa trädkrypare?

Att det stora flertalet av alla trädkrypare som besöker Svenska Högarna under hösten kommer från öster, från Finland och vidare österut, är givet, men ett mindre antal har troligen sitt ursprung här i landet. Ringmärkningen har resulterat i bevis för att trädkrypare verkligen kommer hit från andra sidan Östersjön. Utöver att vi har försett många med ring, har vi även fångat och läst av sju individer som redan var ringförsedda. Sex av dessa var ringmärkta på andra sidan Östersjön, fem i Finland och en i Estland. Tre av de med finsk ring var märkta på fågelstationen vid Hangö, längst ut i sydväst på det finska fastlandet, och de hade sannolikt flugit direkt i en etapp till Svenska Högarna. Det innebär i så fall att de flugit 195 km över öppet hav för att nå hit. Inte illa för en liten fågel som innan denna förflyttning kanske aldrig hade sett öppet hav! Att de verkligen flugit i en etapp indikeras av att två av dem fångades inom ett dygn efter märktillfället på Hangö. Den som bar en estnisk ring hade flugit minst 225 km över öppet hav och även den rimligtvis i en etapp.

En av de två återstående trädkryparna som bar finsk ring hade erhållit den på Lågskär 27 timmar tidigare. Lågskär är en ö utanför den åländska kusten, i sydväst, och avståndet mellan denna ö och Svenska Högarna är bara 49 km. Eftersom det här har antagits att det stora flertalet av alla trädkrypare som fångas på Svenska Högarna under hösten har sitt ursprung i öster, är det rimligt att tro att vi inte har något återfynd från Finland under samma höst. Genom åren har vi erhållit åtta återfynd av trädkrypare och av dessa är sex från vårt grannland i öster. Alla sex är dock kontrollerade på Lågskär maximalt sex dagar efter märktillfället. En av dem efter bara sex timmar.

Att trots detta anta att flertalet trädkrypare kommer från andra sidan Östersjön kan kanske tyckas ogrundat, men sannolikt förhåller det sig så. Arten är ingen flyttfågel i egentlig mening. Den flyttar inte mellan häckningsområdet och ett traditionellt över-

vintringsområde på sydligare breddgrader. Vi vet också att den klarar sig väl i våra nordliga skogar under vintern. Mycket talar för att det är vinden som för den dit där den hamnar, åtminstone om den flyger över öppet hav. Även om den har "tänkt" sig att flyga i en viss riktning är den troligen tvungen att följa med vinden dit den bär om den är för stark. Den som har hållit i en trädkrypare inser att den rimligtvis inte har mycket att sätta emot när den möter motvind.

Något som möjligen talar mot detta antagande är att ett av de två återstående återfynden är från Eggegrund, utanför kusten i Gästrikland, efter fyra dagar. Dit är det ungefär 18 mil och rimligtvis kan fågeln inte ha flugit dit över havet. Den måste till stor del ha flugit över land i Uppland. Trots detta hade den hamnat där. Vi har för övrigt kontrollerat en trädkrypare ringmärkt på Hartsö-Enskär, en ö utanför Södermanlandskusten, fyra dagar

Trädkrypare, *Certhia familiaris*. FOTO: GÖRAN HAGLUND

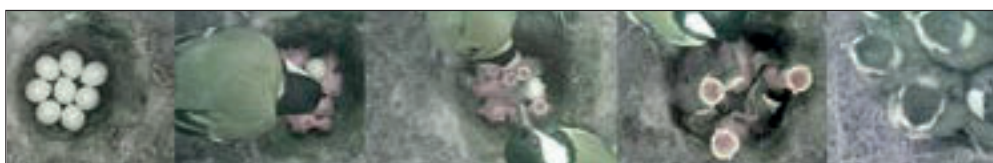
efter det att den fick sin ring där. Även den hade således flugit mot nordligare breddgrader. Kan det möjligen vara så att många av dem flyger utan egentligt mål? Det sista återfyndet, för övrigt det mest avlägsna, skulle även det möjligen tala för detta. Det är från Norge och fågeln kontrollerades av ringmärkare vid Kristiansand efter 28 dagar. Denna stad är belägen nästan så långt söderut man kan komma på det norska fastlandet. Denna trädkrypare hade flugit 67 mil i nästan rakt västlig riktning.

Varför har vi då inga återfynd från Sverige? Samtliga våra åtta återfynd är inte oväntat trädkrypare som fångats av andra ringmärkare. Chansen att hitta en trädkrypare under omständigheter som gör att man kan avgöra om

den har en ring eller inte är givetvis närmast försumbar. Den i stort sett enda realistiska möjligheten att göra detta är i samband med ringmärkning. Visst är de flesta av de svenska fågelstationerna belägna i den södra delen av landet, men det är inte många trädkrypare som fångas på dessa. Troligen är det så att det stora flertalet av de trädkrypare som passerar Svenska Högarna under hösten flyger vidare in till det svenska fastlandet, men majoriteten av dem slukas sannolikt av skogarna i Götaland och Svealand, där de tillbringar vintern. De når aldrig Falsterbo eller Ottenby.

Bill Douhan

bill.douhan@telia.com

Webbholk

Live från din fågelholk
ut på internet.

Direkt till mobilen, datorn
läsplattan var du än befinner dig
i världen.

FÄRGKAMERA • LIVE • VIDEO • TRÅDLÖS • IR-LJUS • E-POST • LJUD • FTP • POE

Tel 040-120 170 • www.masen.com